

DOMOKOS LÁSZLÓNÉ

1885—1966

Az elmúlt esztendő október 6-án elhunyt DOMOKOS LÁSZLÓNÉ, az Új iskola mozgalom jeles és nemzetközileg is ismert képviselője.

NAGY LÁSZLÓ tanítványaként kezdte pedagógiai működését, egy időben munkatársa is volt. Tanári diplomájának megszerzése és a századeleji nevezetesebb európai reformiskolák — Abbotsholm, DECROLY iskolája Brüsszelben — meglátogatása után a Magyar Gyermektanulmányi Társaság erkölcsi támogatásával 1915-ben megalapította az Új Iskolát. Az itt kibontakozó nevelőmunkát NAGY LÁSZLÓ érdeklődési típusának alapjára építette és programjául a gyermeki fejlődésben mutatkozó lelki szükségletekhez való alkalmazkodást tűzte ki. A fejlesztés elvéül a munka, a tanulóknak ösztönös, szabad, de általában közösségben szervezett tevékenysége szolgált, melynek módjai a megfigyelés, gyűjtés, kísérletezés, mérés, rendezés, felfedezés, rendszerezés. Az Új Iskolában kísérleteztek először Magyarországon az iskolai osztályokon belül a csoportok, a munkaközösségek működtetésével, tevékenységével. A tanulók munkáiból rendszeresen év végi kiállításokat szerveztek egy-egy tárgykörből, mint pl.: „A mi kenyérünk”, „Szülőföld-tanulmány”, „A falu és népe”, „A tardi helyzet” stb. A kiállítások munkájában 6—18 évesig minden tanuló részt vett.

Jelentős elméleti munkásságot is folytatott. Tanulmányai részben a nevelésnek fejlődés-lélektani vonatkozásban való megújítását célozták, részben az Új Iskolában folytatott gyakorlati pedagógiai tapasztalatok elméleti feldolgozására — a munkacsoportok képződésének, szervezetének nevelés-lélektani elemzésére — irányultak. Grafikus ábrázolásban mutatta be a munkacsoportok jellegzetességét: az alkotó, utánzó, segítő, hátráltató megnyilatkozásokat.

Tanulmányai közül jelentősebbek: Die natürliche Atmosphäre des Kindes (Das werdende Zeitalter, 1931); Öntevékeny munkacsoportok a tanításban (A Gyermek, 1934); A fejlődés kötöttsége és a tanulmányi anyag (A Cselekvés Iskolája, 1935); A kutató és

felfedező gyermek (1934); Fejldéstani didaktika (Jövő Útjain, 1931); Korszerű kérdések a nevelésben (Magyar Paedagogia, 1940); Az alkotó munka az Új Iskolában (BLASKOVICH Edirttel együtt, kiadta a Magyar Gyermektanulmányi és Nevelésügyi Társaság, Bp., 1934., AD. FERRIÈRE előszavával). A felszabadulás után is jelentek meg írásai, így a Köznevelés Könyvtára 1947. és 1948. kiadványában (pl. a szabad beszélgetés óráinak vezetéséről). 1946-ban részt vett az Általános Iskola tanterve útmutatójának kidolgozásában, s 1948-ban BARANYAI ERZSÉBETTEL, BOTHNÉ JENYI ERZSÉBETTEL és GLÓSZ MARGITTAVAL együtt tankönyvet írt az általános iskola IV. osztályos tanulói részére. Ennek egyik figyelemre méltó módszere az olvasmányokhoz kapcsolódó feladatokból állt, amelyek a nevelési hatás elmélyítését szolgálták; számtanból a mennyiségi viszonylatokat a tanulók a tapasztalatból ismerték meg egy ún. kombinációs tábla segítségével.

DOMOKOS LÁSZLÓNÉ igazgatósági tagja volt a Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaságnak s ebben az Iskola-nevelési Szakosztály ügyvezetője; rendes tagja volt a Magyar Pedagógiai Társaságnak és a Magyar Pszichológiai Társaságnak. 1915—1949-ig igazgatta az Új Iskola elemijét és leánygimnáziumát. 1931-ben CLAPARÈDE felkérésére a genfi egyetemen 2 előadást tartott az egyetem hallgatóinak „L'intuition directe de l'enfance et l'École Nouvelle” címmel.

Az Új Iskola mozgalom nálunk is a pedagógiai múlt egyik szerves része, ugyanakkor a szocialista pedagógia számára valóban már történeti kategória. Didaktikai felfogása, bergsoni ismeretelméleti alapvetése, munkamódszerei felett a szocialista társadalom körülményei között eljárt az idő. Am eddig sem mentünk el teljesítményei mellett szó nélkül — pozitívumait, eredményeit, egyben gyengeségeit és korlátait is higgadtan látjuk —, s továbbra is feladatunknak érezzük a vele való elemző és értékelő törődést. Ebben a munkában DOMOKOS LÁSZLÓNÉ életművének is figyelmet kell szentelnünk. Anélkül, hogy a további

értékeléseknek elébe vágnánk, gyermek- és hivatásszeretetét, áldozatvállalását, a nevelés megújítására irányuló fáradhatatlan erőfeszí-

téseit, nevelőtestülete megszervezésének példáját ma is elevennek és tanulságosnak érezzük.

SIMON GYULA

BLASKOVICH EDIT

(1895—1966)

1966. november 2-án elhunyt BLASKOVICH EDIT tanár, neveléslektani kutató.

Először tanítóképző intézeti tanári, majd gimnáziumi tanári oklevelet szerzett, s a budapesti egyetem bölcsészettudományi karán 1920-ban doktorált. 1930—31-ben állami ösztöndíjjal a genfi J. J. Rousseau Intézetben tanult. NAGY LÁSZLÓ tanítványa volt, s csatlakozott az Új Iskola mozgalomhoz. DOMOKOS LÁSZLÓNÉ Új Iskolájának leánygimnáziumában tanított. Elméleti, kísérleti munkássága az irodalomtanítás kérdéseire irányult. Az irodalomtanításban a lélektani alapvetés szükségességét, az „ifjúságismeret” tartotta fontosnak, s az irodalmi nevelés célját a

teremtő reprodukcióra való nevelésben jelölte meg.

Tanulmányai közül jelentősek: Az alkotó munka az új iskolában (DOMOKOS LÁSZLÓNÉ-val, AD. FERRIÈRE előszavával. Bp., 1934. Itt kifejtett álláspontját 1931-ben a genfi egyetemen is előadta.); Irodalomtanítás szellemtörténeti alapon (VÁRKONYI HILDEBRAND előszavával, Bp. 1944.). A felszabadulás után jelent meg: A gyermeki szóértelmezésnek az életkorhoz kapcsolódó jellegzetességei c. tanulmánya (Pszichológiai tanulmányok II. Ak. Kiadó, 1959.) — melyben azt vizsgálta, hogyan változik a szó- és gondolatértelmezés a 9-től 18 éves kor határai között.

SIMON GYULA

KEMÉNY GÁBOR VÁLOGATOTT PEDAGÓGIAI MŰVEI

Van igazság Kiss ÁRPÁDNak abban az elejtett megjegyzésében, hogy pedagógiai történeti tudatunkból az 1890 és 1940 közötti évek szinte „kiesnek”. Nem abban az értelemben, mintha nem ismernék ezt az időszakot — személyes élettapasztalatból, másfelől elvi szinten; az értékelés és átértékelés fő vonalai szerint —, hanem inkább a *személyes életművek* tekintetében. Mintha APÁCZAIRÓL, TESSEDIKRŐL, EÖTVÖSRŐL (az időben tőlünk távolabbiakról) többet és jobban tudnánk, mint a hozzánk közelebb levőkről... Különösen is „kiesik” — boncolhatjuk tovább a kérdést — az átmenet a polgári demokratikus (avagy polgári radikális) pedagógiáról a marxista, szocialista pedagógiára. 1918—19 forradalmainak néhány újabb feldolgozásában már találhatók ilyen kezdeményezések, törekvések annak megmutatására ti., hogy a minőségileg új szocialista pedagógia látásmódja sem az égből származik át hozzánk, hanem nagyon is reális földi viszonyaink összeütközéseiből és kölcsönös összefüggéseiből — de a HORTHY-korszakkal azután újra elvékonyodnak a szálak. FÖLDÉS FERENC magányosnak tűnő életművétől, illetőleg a visszavonuló, elszigetelődő NAGY LÁSZLÓTÓL, az önkénytelenül is kompromittálódó IMRE SÁNDORTÓL eltekintve alig-alig van valaki, akiről többet tudnánk néhány általánosan eligazító jelzőnél.

Igy kerülünk abba a helyzetbe, hogy a körünkben csak az „imént” eltávozott (1948) KEMÉNY GÁBOR élete, munkája — pedagógiai, kultúrpolitikai és szociológiai oeuvre-je — is

nagyrészt terra incognita. Akik ismerték, a személyes élettapasztalat óhatatlanul szűk empiriáján keresztül ismerik (még ha ezen a szűk empirián keresztül nézve a színek és ízek pótolhatatlanul elevenebbek is), s akik így nem ismerték, másképpen aligha ismerhetik... Most először történt, hogy válogatott pedagógiai műveit kiadtuk.

Magában véve is figyelmeztető tény pedig, hogy 1945-ben az akkor már 62 éves KEMÉNY GÁBOR elnöke lesz a Magyar Pedagógusok Szabad Szakszervezetének, szerkesztője a Szakszervezet pedagógiai folyóiratának, az Embernevelésnek, vezetője a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium nevelési főosztályának, al-elnöke az Országos Köznevelési Tanácsnak. Nem éppen fiatal fejjel, de fiatalokat meghazudtoló lelkesedéssel és tetterővel ennyi és ilyen funkciót betölteni — akkoriban! — nem csekélység. S vajon hogyan, miért esett rá a választás? Véletlen volt-e ez, vagy szükségyszerűség?

A „válogatott pedagógiai művek” megválaszol rá. A most kiadott — részben különböző folyóiratokban megjelent, részben eddig kiadatlan, kéziratban maradt — cikkek, tanulmányok, könyv-részletek bemutatják KEMÉNY GÁBORT a *pedagógust*, a *kultúrpolitikust* és a *szociológust* — nem utolsósorban az *író*t, a tehetséges publicistát, aki, „mint szabad portyáza a magyar pedagógia letarolt mezőin” (maga nevezi magát így) az eötvösi hagyományt képviselő Schneller Istvántól és Böhm Károlytól fokozatosan eljut a marxizmusig.